ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“ – БЪЛГАРИЯ
ГОДИШНИК, ТОМ V, 2026 – ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
PAISII HILENDARSKI UNIVERSITY OF PLOVDIV – BULGARIA
ANNUAL, VOL. V, 2026 – FACULTY OF EDUCATION

DOI: 10.69085/afp20265366

„БРАТСКА МОГИЛА“ В ПЛОВДИВ – МОНУМЕНТАЛЕН СИНТЕЗ И ЕТНОКУЛТУРНИ МОДЕЛИ В БЪЛГАРСКАТА МЕМОРИАЛНА ПЛАСТИКА ПРЕЗ 70-ТЕ ГОДИНИ НА XX ВЕК

Саркис Нерсесян
sarkis.nersesyan@gmail.com

Резюме: *Настоящото изследване разглежда мемориалния комплекс „Братска могила“ в Пловдив като характерен пример за синтеза между архитектура, монументална скулптура и идеологически конструирана културна памет в българското изкуство през 70-те години на XX век. Анализът е фокусиран върху спецификата на формообразуването, художествено-пространствената организация и използването на архетипни етнокултурни модели в изграждането на мемориалния образ. Отделя се внимание на взаимодействието между съвременните за периода пластически решения и препратките към древни тракийски, погребални и сакрални форми, вечен огън, които са интегрирани в структурата на комплекса като носители на многопластова символика. Изследването разглежда „Братска могила“ не само като произведение на социалистическата мемориална култура, но и като художествен обект, в който идеологическите внушения се осъществяват чрез по-дълбоки културни и архетипни образни механизми. Статията анализира историческите предпоставки за възникването на комплекса, ролята на авторския екип, особеностите на монументалния синтез и мястото на паметника в развитието на българската мемориална пластика от периода.*

Ключови думи: *Братска могила, монументална скулптура, мемориална архитектура, културна памет, етнокултурна символика*

THE “BRATSKA MOGILA” MEMORIAL IN PLOVDIV: MONUMENTAL SYNTHESIS AND ETHNOCULTURAL MODELS IN BULGARIAN MEMORIAL SCULPTURE IN THE 1970S

Sarkis Nersesyan
sarkis.nersesyan@gmail.com

Abstract: *The present study examines the “Bratska Mogila” memorial complex in Plovdiv as a characteristic example of the synthesis between architecture, monumental sculpture, and ideologically constructed cultural memory in Bulgarian art during the 1970s. The analysis focuses on the specifics of form-making, artistic and spatial organization, and the use of archetypal ethnocultural models in the construction of the memorial image. Special attention has been given to the interaction between the plastic solutions contemporary to the period and references to ancient Thracian, funerary, and sacred forms, as well as to the eternal flame, which are integrated into the structure of the complex as carriers of multilayered symbolism. The study considers “Bratska Mogila” not only as a work of socialist memorial culture, but also as an artistic object in which ideological suggestions are achieved through deeper cultural and archetypal visual mechanisms. The article analyzes the historical prerequisites for the emergence of the complex, the role of the authorial team, the specific features of monumental synthesis, and the place of the monument in the development of Bulgarian memorial sculpture of the period.*

Keywords: *Bratska Mogila, monumental sculpture, memorial architecture, cultural memory, ethnocultural symbolism*

Увод

Монументалната мемориална пластика в България през втората половина на XX век е специфична област, в която взаимодействат идеологически, архитектурни, пластически и културно-исторически фактори. Този процес се проявява особено ясно в края на 60-те и през 70-те години, когато мемориалните комплекси достигат своя връх както по мащаб, така и по художествена промяна. Те

вече не са само скулптурни обекти, а цялостни монументални ансамбли, изграждащи идеологически разказ чрез художествена интерпретация на исторически събития.

В този контекст „Братска могила“ в Пловдив заема особено място като произведение, в което мемориалната функция е реализирана чрез синтез между архитектурна композиция, скулптурна пластика и символно натоварени архетипни форми. Комплексът е замислен като пространство, съхраняващо паметта за загиналите в антифашистката съпротива, но художественото му решение надхвърля прякото историческо възпоменание. В него се открива характерният за периода стремеж към вплитане на исторически пластове, културни архетипи и пространствени модели, които придават на мемориалния образ по-широко символно значение.

Същевременно историческата прибързаност в разказа на монументалните комплекси от социалистическия период води до възприемането им предимно като идеологически артефакти. Това затруднява оценяването на техните художествени постижения и специфична пространствена организация в постсоциалистически контекст.

Понятието за културна памет, разработено от Ян Асман (Assmann, 2011), е особено приложимо при анализа на този тип комплекси. Според него културната памет се осъществява чрез материални носители, които превръщат историческия опит в устойчиви пространствени и визуални символи. В този смисъл подобни мемориални структури не са просто паметници, а форми, които организират социалното възпоменание чрез архитектурна драматургия и символно натоварена композиция.

При „Братска могила“ основен визуален символ е могилата – една от най-древните форми на погребален и сакрален знак по българските земи. Тя носи идеята за връзка между земното и сакралното пространство, а поставеният в центъра вечен огън допълнително засилва нейния знаков характер като място за възпоменание.

Изследователският проблем на настоящата статия е свързан с въпроса как „Братска могила“ функционира като пресечна точка между идеологическа мемориалност и етнокултурна символика, както и как художествените решения на комплекса превръщат конкретното историческо събитие в универсализиран монументален образ.

1. Теоретична рамка и методология

Анализът на мемориалния комплекс „Братска могила“ изисква интердисциплинарен подход, който съчетава история на изкуството, теория на културната памет, пространствен анализ и изследване на монументалната пластика.

Една от ключовите концепции е теорията за *lieux de mémoire* („места на паметта“) на Пиер Нора. Според нея местата на паметта възникват, когато живата памет се трансформира в материални структури, поемащи функцията на колективното възпоменание (Nora, 1989). В този смисъл мемориалният комплекс в Пловдив може да бъде разглеждан като материализиран носител на историческа памет, при който архитектурата и пластиката изпълняват функцията на символен архив.

Вторият теоретичен инструмент е концепцията за културната памет на Ян Асман, според която обществата използват символни форми, ритуали и визуални структури, за да стабилизират историческия си разказ в дългосрочен план (Assmann, 2011). В този контекст мемориалният комплекс не е само художествен обект, а механизъм за културно кодиране на паметта.

Важен е и подходът към монументалната скулптура като пространствено изкуство, което не се изчерпва с отделния пластически обект, а включва движение, визуални оси, ритуален маршрут и драматургия на възприятието. При „Братска могила“ това е особено ясно изразено – зрителят не съзерцава един обект, а преминава през композиционно организирана среда.

Методологически изследването използва историко-описателен метод за проследяване на възникването и реализацията на комплекса, формален анализ на композиционната структура и пластиката, иконографски анализ на символния език и културно-интерпретативен подход към етнокултурните и архетипните пластове.

Работната хипотеза е, че „Братска могила“ не следва да бъде разглеждана само като идеологически мемориал, а като художествен синтез, в който социалистическата мемориална програма използва архетипни етнокултурни форми, за да постигне по-устойчиво символно внушение.

2. Исторически контекст и възникване на проекта

Появата на мемориалния комплекс „Братска могила“ в Пловдив следва да се разглежда в контекста на културната политика на Народна република България през 60-те и 70-те години на XX век, когато монументалното изкуство се утвърждава като инструмент за изграждане на публична историческа памет. В този период държавата инвестира значителни ресурси в мемориални комплекси, които възпоменават определени събития и представят официалния исторически разказ.

След Втората световна война антифашистката съпротива постепенно се превръща в една от централните теми на държавната мемориална политика. Паметта за загиналите в партизанското движение и политическата борба срещу фашизма се институционализира чрез паметници, мемориални плочи, костници и монументални комплекси, които изпълняват не само възпоменателна, но и ритуално-идеологическа функция в публичното пространство (Тодорова, 2004).

В тази рамка възниква идеята за изграждането на „Братска могила“ в Пловдив – мемориален комплекс-костница, предназначен да съхранява тленните останки на загинали участници в антифашистката съпротива. Първоначалната концепция не се ограничава до монументален знак, а предвижда цялостен мемориален ансамбъл, функциониращ като храм-паметник, костница и пространство на колективно възпоменание.

Тази идея е показателна за промените в разбирането за мемориалност през 60-те години. Докато ранните следвоенни паметници често използват традиционната форма на фигурален монумент върху постамент, в по-късния период се налага комплексно пространствено решение, при което архитектура, скулптура, ландшафт и ритуален маршрут се обединяват в обща композиционна система. „Братска могила“ е продукт именно на този преход от единичен паметник към мемориален комплекс като синтетично произведение.

2.1. Конкурсът и възлагането на проекта

През 60-те години е обявен конкурс за проектиране и изграждане на мемориален комплекс в Пловдив, посветен на загиналите в антифашистката борба. Конкурсната процедура се вписва в прак-

тиката на периода, когато значими държавни монументални проекти се реализират след състезателен подбор.

В конкурса побеждава проектът на Анна Далчева, което поставя началото на реалната работа по комплекса. Още на проектно ниво се вижда отказ от традиционната фигурална композиция в полза на архетипно-пространствен модел, изграден около формата на могилата.

Самото название „Братска могила“ препраща към социалистическата мемориална терминология, в която братските могили се възприемат като колективни гробни места и символи на общата саможертва. В пловдивския случай обаче формата на могилата е разработена не само като наименование, а като реален пространствен архетип, интегриран в композицията.

Проектът предвижда вътрешно пространство с урнови ниши за тленните останки на загиналите. Така мемориалът е замислен не само като символичен паметник, а като реална мемориална костница, в която възпоменанието придобива материална и ритуална конкретност.

Макар идеята и проектната работа да започват след конкурса през 1967 г., полагането на урните и окончателното функционално завършване на комплекса се реализират значително по-късно – около 1980 – 1981 г. Това показва, че мемориалът има продължителна история на реализация и развиващо се във времето символно значение.

2.2. Мемориалът като продукт на периода 1970 – 1980 г.

Въпреки че проектната история започва през 60-те години, художественото реализиране и утвърждаване на комплекса принадлежат към културната атмосфера на 70-те години, когато българската монументална пластика достига висока степен на формообразуваща експерименталност.

В този период мемориалното изкуство започва да използва обобщени пластически маси, архетипни геометрични форми, интеграция между скулптура и архитектурна среда, материална експресивност чрез бетон, метал и камък, както и пространствена драматургия вместо фронтално възприятие.

„Братска могила“ се вписва в тази тенденция, но за разлика от други мемориали не разчита на агресивна пластическа експресия

или мащабна фигурална риторика. Комплексът използва архаизираща форма, която създава усещане за древност, погребална сакралност и ритуално пространство. Именно тази сдържаност го отличава в рамките на българската мемориална пластика от 70-те години.

2.3. Историческата предпоставка за формообразуването

За да бъде разбран художественият език на „Братска могила“, е необходимо да се отчете традицията на могилата като погребален и сакрален знак по българските земи.

Могилата е една от най-устойчивите архетипни форми в балканската културна история. Още от праисторическия и тракийския период тя функционира като пространствен знак на паметта, социалния статус и връзката между живи и мъртви (Елиаде, 2002; Фол, 1998). Тя не е просто гробна форма, а топографски белег на сакрализирана памет.

Използването на този модел в пловдивския мемориален комплекс показва характерната за 70-те години тенденция към включване на исторически и етнокултурни архетипи в модерната монументална пластика. В случая препратката не е буквална археологическа реконструкция, а художествена трансформация на архетипната форма в съвременен мемориален образ.

Така „Братска могила“ се откроява като пример за монументален синтез, в който политическата памет се легитимира чрез подревен културен код. Именно това превръща комплекса в обект, който изисква не само историческо, но и изкуствоведско тълкуване.

3. Автори и творчески екип: художествени влияния и авторски принос

Мемориалният комплекс „Братска могила“ в Пловдив е резултат от колективно авторство, в което взаимодействат различни пластически и художествени подходи. В изпълнението на проекта участват Анна Далчева и Петър Петров, а важна роля за художествената концепция има и проф. Любомир Далчев – една от значимите фигури в българската модерна скулптура.

Ролята на Любомир Далчев е съществена за разбирането на пластическия език на комплекса. Неговото творчество и препода-

вателска дейност са свързани с обобщена форма, интерес към масата и конструктивната логика на скулптурния обем, както и с разбирането за скулптурата като взаимодействие между материал, пространство и идея. Именно този подход може да бъде открит в „Братска могила“, където монументалността не се постига чрез натрупване на фигурална риторика, а чрез ясно организирана пластическа и пространствена структура.

Анна Далчева има водеща роля в концептуалното и пластическото изграждане на мемориалния комплекс. Спечеленият от нея конкурс през 1967 г. насочва проекта към отказ от традиционния фигурален паметник в полза на обобщена пространствена форма. Използването на могилата като централен архетип показва стремеж към символна концентрация, а не към буквална историческа илюстрация.

Петър Петров допринася чрез опита си в областта на металната пластика. Неговото участие е важно за материалната и визуалната завършеност на ансамбъла, в който бетон, камък и метал се обединяват в общ мемориален образ. Тези материали не функционират декоративно, а са подчинени на цялостната композиционна и символна логика.

Особеното при „Братска могила“ е, че архитектурата, пластиката и мемориалната функция не съществуват като отделни елементи, а се сливат в единен монументален синтез. Комплексът не представлява скулптура, поставена върху архитектурна основа, а пространствена структура, в която самата архитектура придобива пластическо значение.

В този смисъл приносът на авторския екип се изразява в превръщането на архетипната форма в мемориален образ, отказа от традиционния паметников модел и създаването на цялостно мемориално пространство. Именно тези характеристики определят „Братска могила“ като значимо произведение в развитието на българската монументална пластика от периода.

4. Формален, пространствен и художествен анализ на мемориалния комплекс „Братска могила“

Мемориалният комплекс „Братска могила“ в Пловдив е един от показателните примери за монументален синтез в българската мемориална пластика от 70-те години на XX век. Неговата худо-

жествена стойност се проявява не само в мемориалната функция, а и в начина, по който пластическата форма, архитектурната структура и пространствената организация изграждат цялостен символен образ.

За разлика от класическия паметник като самостоятелен обект, „Братска могила“ е замислена като пространствен ансамбъл, който се възприема чрез движение, ритуален маршрут и постепенно разгръщане на визуалното внушение. Така комплексът маркира прехода от статуарен паметник към мемориална среда на паметта.

4.1. Общ композиционен принцип

Композицията на „Братска могила“ е изградена около централизирана пространствена структура с ясно изразен вертикално-хоризонтален баланс и център, белязан от вечния огън. Централният обем не функционира като традиционна статуя или архитектурен корпус, а като пластически масив, който обединява значенията на погребален знак, мемориален център, сакрализирано пространство и композиционен фокус.

Формата е разработена чрез обобщен монументален силует, а не чрез описателна детайлност. Именно масата и концентрацията на формата се превръщат в основни носители на паметта. Комплексът не се възприема фронтално, а като пространствен процес, в който подходът към централния обем е част от художественото решение.

4.2. Формата на могилата като архетипна структура

Най-съществените формален белег на комплекса е използването на могилата като композиционен архетип. Тя не е буквална археологическа реконструкция, а художествена трансформация на древна мемориална форма в модерна монументална пластика.

В културно-исторически план могилата функционира като знак на погребение, пространствен маркер на паметта, връзка между земното и сакралното и символ на значимост и възпоменание (Елиаде, 2002; Фол, 1998). В „Братска могила“ този архетип изпълнява двойна функция: реална мемориална функция, свързана с костницата, и символна функция, носеща културно натрупани значения отвъд конкретния исторически сюжет.

Така комплексът функционира едновременно като конкретен мемориал и като универсален знак на колективна памет.

4.3. Пространствена драматургия и маршрут на възприятието

„Братска могила“ не е паметник, който се възприема от една гледна точка. Той е организиран като ритуален маршрут, в който зрителят постепенно навлиза в мемориалното пространство.

Пространствената драматургия преминава през отдалечено възприятие на общия силует, приближаване и разгръщане на формата, влизане във вътрешното пространство и достигане до последователността от фигурални композиции. Движението има едновременно архитектурно и символно значение, тъй като самият път се превръща в част от мемориалното преживяване.

4.4. Вътрешното пространство като мемориална костница

Съществена особеност на комплекса е вътрешното пространство, което го отличава от чисто символичните мемориали. Първоначалният замисъл включва вътрешна стена с урнови ниши за тленните останки на загиналите в антифашистката борба. Така мемориалът е едновременно художествен обект и реално погребално пространство.

Вътрешността функционира като пространство на тишина, архитектурен център на паметта и сакрализиран мемориален интериор. Опозицията между външната масивна форма и вътрешното мемориално ядро напомня древни погребални структури и засилва архетипния характер на композицията.

4.5. Материал и пластическа експресия

Художественият език на „Братска могила“ е изграден и чрез материалната природа на формата. Бетонът, камъкът и металните пластически елементи са типични за монументалната пластика от периода, но тук те имат не само конструктивна, а и семантична функция.

Масивният бетонен обем внушава тежест, устойчивост, историческа непреходност и монументална концентрация. Камъкът засилва връзката с традиционния мемориален материал, а металните акценти внасят пластическа динамика и контраст. Материалите не са третирани декоративно, а работят чрез собствената си фактура и маса – характерен белег на модернистичното монументално мислене.

4.6. Отказ от повествователна фигуралност

Една от съществените художествени особености на комплекса е отказът от класическа разказна фигуралност. За разлика от традиционния социалистически мемориал, в който често доминират героични фигури, композиции на борци и илюстративни сцени, при „Братска могила“ този модел е значително редуциран.

Паметта не се разказва само чрез фигури, а чрез пространство, маса, символна форма и архитектурна структура. Това показва позрял пластически подход, при който мемориалното внушение се постига чрез абстрахирана символика, а не чрез описателен сюжет.

4.7. Комплексът като монументален синтез

Художественият анализ показва, че „Братска могила“ функционира не като сбор от отделни елементи, а като цялостен монументален синтез. В него са интегрирани архитектура, пластика, мемориална функция, движение, символна форма, ритуална вътрешност и материална експресия.

Това превръща комплекса в произведение, което надхвърля традиционния модел на паметника и се доближава до модерното разбиране за пространствено изкуство на паметта.

5. „Братска могила“ като пресечна точка и развитие на етнокултурни търсения

5.1. Архетипът на могилата като етнокултурен код

Централният символен механизъм в „Братска могила“ е формата на могилата – един от най-древните културни знаци на паметта в Югоизточна Европа. В историко-културен план тя функционира като погребален знак, маркер на сакрално място, белег на социална значимост и форма на продължаване на паметта след смъртта (Фол, 1998).

В пловдивския мемориален комплекс могилата не е използвана като буквален археологически цитат или реконструкция на тракийска гробница. Тя е трансформирана в модерна мемориална структура, която използва древния културен код като носител на универсализирана памет. Този подход е характерен за 70-те години, когато в българското изкуство се търсят по-дълбоки културни основания за съвременния национален образ (Тодорова, 2004).

5.2. Между идеологическа мемориалност и културен архетип

Една от основните особености на комплекса е напрежението между конкретната му историко-идеологическа функция и по-широката културна символика на формата. В идеологически план „Братска могила“ е мемориал на загиналите в антифашистката съпротива и част от официалния държавен разказ на Народна република България.

Художественото решение обаче не използва буквален революционен или героико-исторически наратив. Вместо това конкретната политическа памет се вписва в по-древен културен код, чрез който идеологическото послание получава надисторическо внушение. В този смисъл архетипната форма действа като посредник между историческото събитие и колективната памет.

5.3. Сакралност и мемориално пространство

Етнокултурният характер на комплекса се проявява и в организацията на сакралното усещане за пространство. Мемориалът не е просто място за възпоменание, а среда, която създава усещане за отделеност от всекидневното, пространствена концентрация, ритуален център, вътрешна тишина и символна сакрализация.

Традиционната могила не е просто гроб, а сакрализирана точка в пространството, която организира връзката между живи, мъртви и памет. „Братска могила“ пренася този модел в модерното мемориално изкуство. Сакралността тук не е религиозна в буквалния смисъл, а естетически и пространствено конструирана, близка до разбирането на Мирча Елиаде за отделено сакрално пространство (Елиаде, 2002).

5.4. Етнокултурни търсения в българската монументална пластика през 70-те години

През периода 1970 – 1980 г. в българското монументално изкуство се наблюдава по-широка тенденция към използване на архетипни форми, исторически алюзии, етнокултурни символи и архаизирани пространствени модели. Тези търсения целят изграждане на монументален образ, който надхвърля чистата политическа риторика и се легитимира чрез по-дълбоки културни пластове.

При „Братска могила“ този процес има специфичен характер. За разлика от други мемориални решения, при които историческите препратки често са иконографски или декоративни, тук етнокултурният елемент е вложен в самата структурна логика на формата. Архетипът не е добавка към паметника, а негова композиционна основа.

5.5. Паметта като пластически архетип

Една от съществените художествени особености на комплекса е, че паметта не е представена само чрез фигура, разказ или текст, а чрез пластически архетип. Това превръща мемориала в образ на паметта сам по себе си, а не в илюстрация на конкретно събитие.

5.6. „Братска могила“ като пресечна точка на културни пластове

„Братска могила“ може да бъде определена като пресечна точка между няколко културни слоя: конкретната историческа памет за антифашистката съпротива, социалистическата мемориална идеология, архетипния модел на могилата, модерната монументална пластика и сакрализираното мемориално пространство.

Именно в тази система от значения се проявяват художествената и културната специфики на комплекса. „Братска могила“ не е просто идеологически мемориал на своята епоха, а произведение, в което политическата памет се превръща в по-дълготраен културен образ чрез използване на архетипни етнокултурни механизми. Това я прави значим обект за историята на българската монументална скулптура и за изследването на културната памет в публичното пространство.

Заключение

Мемориалният комплекс „Братска могила“ в Пловдив представлява значимо произведение на българската монументална пластика от втората половина на XX век, в което се пресичат художествени, пространствени, идеологически и културно-символни пластове. Неговото значение не може да бъде сведено единствено до функцията му на мемориал, свързан с конкретно историческо събитие или с официалната памет на социалистическия период. Художествената му стойност се разгръща чрез по-сложна система от пластически и символни решения.

Композиционната структура на комплекса показва, че той е изграден като пространствено организиран мемориален образ, в който архитектурата и пластиката функционират като взаимнозависими компоненти. Централната форма на могилата не е само конструктивно ядро, а основен символен носител. Чрез нея паметникът се отдалечава от традиционния фигуративен модел и създава мемориално внушение чрез маса, обем, движение и пространствено преживяване.

„Братска могила“ демонстрира висока степен на интеграция между скулптура, архитектурна структура и среда. Комплексът не е изолиран обект, а организира околното пространство и насочва движението, възприятието и ритуалното присъствие на посетителя. Така той надхвърля статичния модел на традиционния паметник и се превръща в пространствено преживяване.

Особено важен е символният пласт, свързан с архетипа на могилата. Тази форма придава на комплекса по-дълбока културна структура и надхвърля непосредствената идеологическа функция. Могилата функционира като древен знак на паметта, смъртта и сакрализираното пространство, чрез който конкретната историческа тема се представя като по-универсален пластически образ.

В този смисъл „Братска могила“ може да бъде разглеждана като пресечна точка между социалистическата мемориална идеология и етнокултурните търсения в българското изкуство от 70-те години. Вместо да разчита единствено на директна историческа иконография, комплексът използва архетипна форма, която му придава надисторическо и културно устойчиво внушение.

Следователно „Братска могила“ в Пловдив може да бъде определена като значим пример за българската монументална пластика от 70-те години, произведение на синтетично мемориално изкуство и носител на сложна символна система, съчетаваща идеологическа и архетипна памет. Художественото ѝ значение се проявява не само в историческото предназначение, но и в способността ѝ да трансформира конкретната политическа памет в монументален образ с по-широка културна и символна валидност.

Литература

1. Тодорова, М. (2004). *Балкани: Балканизмът*. София: УИ „Св. Климент. Охридски“. Todorova, M. (2004). *Balkani: Balkanizmat*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
2. Фол, А. (1998). *Тракийската култура: Исторически и митологически аспекти*. София: Наука и изкуство. Fol, A. (1998). *Trakiyskata kultura: Istoricheski i mitologicheski aspekti*. Sofia: Nauka i izkustvo.
3. Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511996306
4. Nora, P. (1989). Between memory and history: Les lieux de mémoire. *Representations*, 26, 7–24. https://doi.org/10.2307/2928520
5. Елиаде, М. (2002). *Митът за вечното завръщане*. София: Захарий Стоянов. Eliade, M. (2002). *Mitat za vechnoto zavrashtane*. Sofia: Zahari Stoyanov.